

Per Meurling om Kina och maoismen

Per Meurling (1906-1984) var under 1930-och 1940-talet en framträdande kommunistisk intellektuell. Han medverkade flitigt som skribent i den kommunistiska pressen och i vänstertidskrifter såsom *Clarté*. Han var bl a utrikesredaktör och kulturredaktör på *Ny Dag*.¹

Under dessa år var Meurling en konsekvent stalinist – bl a försvarade han Moskvarättegångarna och terrorn i Stalins Sovjet², den kommunistiska politiken under spanska inbördeskriget³ m m. Detta förklarar att han fortfarande hyllas av sådana som Jan Myrdal, trots att han i slutet av 1940-talet lämnade kommunistpartiet (gick till socialdemokratin) och skrev en svidande vidräkning med det svenska kommunistpartiet.⁴

Efter brytningen med kommunistpartiet slutförde han en doktorsavhandling i religionshistoria. Han förblev dock marxist och skrev böcker och artiklar som rörde religionsfrågor med en marxistisk touch, t ex en studie över Erik Gustaf Geijer⁵, samt en översättning och längre inledning till och redigering av Karl Kautskys klassiker *Kristendom och socialism*⁶.

Märkligt nog visade han också stort intresse för erotiska ämnen. Han skrev bl a en biografi över markis de Sade och om ”Münchhausens erotiska äventyr”, liksom pornografiska noveller för ”boulevardpressen” – de senare nog för att det var lättförtjänta pengar.

Bland Meurlings politiska författarskap kan nämnas en bok om Tage Erlander (1953), samt ett stort antal artiklar i fackföreningspressen, t ex *Metallarbetaren*, och arbetarrörelsens övriga tidningar, bl a *Social-demokraten* och *Aftonbladet*.⁷

Nedan har samlats artiklar som handlar om Kina och maoismen, som Meurling inte hade särskilt mycket till overs för. Den första handlar om den svenska maoismen med tyngpunkten på Clarté-förbundet, som togs över av maoister 1966-67. Den andra (”Vad kan Mao lära oss?”) diskuterar det stundande riksdagsvalet hösten 1970, där Meurling förkastar Vänsterpartiet och argumenterar för en röst på socialdemokratin. De övriga rör mer direkt Kina.

Per Meurling var inte populär i maoistiska kretsar, vilket är begripligt med tanke på den sarkastiska och ironiska stil som var hans adelsmärke som debattör och som han gjorde flitigt bruk av när han skrev om maoismen. Tyvärr måste man också ge Meurling en hel del rätt i hans kritik av Clarté och utvecklingen i Kina, även om han ibland också spekulerar utan att ha ordentligt på fötterna.

Lästips

Lagerberg, Hans, *Per Meurling: en intellektuell vildhjärna* (2011) [biografi]

Innehåll

Det snedögda Clarté	1
Vad kan Mao lära oss?	3
Bakom Maos bamburidå	6
Har Kina ny arbetsmoral?.....	8
Löneskillnaderna är stora i Kina	10

¹ Se t ex [Marxismen och litteraturen](#). (1938)

² Se t ex [Den reaktionära maskeraderna](#) (1937)

³ Se [Den blodiga arenan](#) (1936)

⁴ [Kommunismen i Sverige](#) (1950)

⁵ [Geijer och Marx – Studier i Erik Gustaf Geijers sociala filosofi](#) (1983)

⁶ [Kristendom och socialism](#) (1973)

⁷ T ex första artikeln nedan, liksom [Kände Marx till professor Ohlin?](#) (kritisk recension av ny *Kapitalet*-översättning)

Det snedögda Clarté7

Aftonbladet 8 juni 1968

Åsa Moberg, den fria flickan som kilar stadigt i AB och tjsar oss alla, har protesterat mot, att man kallat den radikala ungdomen för ligister. Tack, Åsa, du har räddat mitt sunda förnuft, som höll på att drunkna i trycksvärta. Men ändå måste jag nog här lägga en krans, lagom vätt av krokodiltårar, på graven av det gamla Clarté, där jag en gång steg så högt som till ordförande. Tyvärr har jag sedan dess trillat ner till den vanliga allmänheten igen och lider av ett politiskt haltande på vänsterfoten, som jag söker bot för hos dr Marx. Det beror väl på honom, att jag tycker, att den unga Clartégenerationen blivit snedögad och att jag ej fått den rätta kontakten med ordföranden Mao, fastän jag inser hans betydelse för Kina. Av den anledningen infann jag mig inte heller, då SUCK, Stockholms universitets Clartéklubb, en dryg vecka före den så kallade studentrevolutionen, med följande storslagna ord kallade till möte:

”REVOLUTIONÄRT MASSMÖTE
LOKAL: LILLA MATSALEN.”

Dr Marx har kommit mig att tvivla på, att massmöten består av några tiotal studenter och att världsrevolutionen nämnvärt befordras i små matsalar.

Nu är det ju så, att unga vänsterrörelser har det gemensamt med encelliga organismer att de fortplantar sig genom delning. Därför finner man numera vid Stockholms universitet ett stort antal vänstergrupper, från Socialdemokratiska Studentklubben till Vänsterns Ungdomsförbund, Socialistiska förbundet, Zenit, Unga filosofer, FNL-gruppen och SUCK. De är alla nödtorftigt sammanbuntade i något som kallas Samling Vänster. Särskilt betydelsefull är emellertid SUCK, eftersom medlemmarna i de andra sammanslutningarna ofta även tillhör denna organisation. Men Clarté är inte längre, vad det varit. Tidigare var förbundet ett fritt forum för socialistisk debatt, nu är det en sekt, som, låt vara att liken oförskämt nog tittar, jordfäst oss gamla clarteister.

På en kongress 1-3 mars 1968 beslöts, att Clarté inte längre skulle vara en sammanslutning för fri socialistisk studentdebatt utan en enhetlig politisk kampgrupp. Denna kongress kallas nu i komisk efterapning av rysk och kinesisk vokabulär för Clartés ”historiska kongress”. Den förbereddes av ledningen genom en revolutionär sjupunktsstencil – Lenins aprilteser 1917 efterapades som taktiskt mönster – vilken utsändes till de olika sektionerna. På ett möte i Göteborg den 23 sept 1967 opponerade Kurt Aspelin mot denna omorientering, men han vann ungefär lika mycket gehör som en musikdirektör i en kakafoni.

Det krävs numera leninistisk-maoistisk renlärlighet, sådan man i Clarté fattar den, om inte uteslutningshotet som ett Damoklessvärd upphängt på Gunnar Bylins eller någon annans lilla hårstrå skall sväva över medlemmens huvud. Stor förargelse i dessa nya Clartékretsar har sålunda förordet till Maos *Politiska Skrifter* – skrivet av ledaren för det Kommunistiska förbundet, Bo Gustafsson – givit upphov till, Gustafsson anser nämligen ”det väl också riktigt att Mao Tse-tungs teori i grund och botten är en teori för den koloniala revolutionen”.

Så råkar det nu, fastän just Gustafsson konstaterat det, faktiskt vara. Marx söker visa, att den socialistiska revolutionen har sin utgångspunkt i de högingdustriella städernas intellektuellt avancerade löntagare. Mao menar istället, att landsbygden skall omringa städerna och att ”världens landsbygder” med sitt halvproletariat skall föra världsrevolutionen till seger. Denna teori blir rent parodisk tillämpad på vårt land. Hur skulle vår glesnande landsbygd och våra jordbrukare, ca 6 % av befolkningen, kunna erövra och socialisera Sverige?

Men det parodiska i denna tanke betyder ingenting för en ledande grupp i det nya Clarté.⁸ Dessa dubbelmaoister, som de kallas, tar bara fasta på de egalitära strävandena i den kinesiska kulturrevolutionen, bortser från den vetenskapliga marxismens ekonomisk-politiska lagar, tror på industriella underverk och betraktar det som en majestätsförbrytelse om man, som Bo Gustafsson, inte oförbehållsamt betraktar Mao som ledare för världsrevolutionen. Det heter i en ny Clarté-stencil:

”Är man kommunist erkänner man också Mao Tse-tung som sin ende auktoritet. Gustafsson gör inte detta, han är inte kommunist.”

De ena sekteristerna tål inte de andra. I Uppsala har man efter kinesiskt mönster infört kvartersgrupper. Den kinesiska kulturrevolutionen hyllas entusiastiskt inom Clarté, varför det råder en allmän misstänksamhet mot alla ledare och man talar ständigt om nödvändigheten av kampen mot revisionister, auktoriteter och byråkrater. I Kina hör det till, att någon intellektuell på en plattform inför ett kulturrevolutionärt möte nödgas förödmjuka sig genom så kallad självkritik, varefter vederbörande åter i nåder godtas. Även denna revolutionära ritual parodieras i det nya Clarté. Så draperade sig tidskriftens redaktör Hans Seyler nu den 9 maj detta år i denna klädsamma maoistiska folkdräkt. Mötesprotokollet berättar:

”Tidskriftens redaktör gjorde gällande att redaktionen varit självgod, att hans egna artiklar varit för många, att medlemmarna inte skrivit för läsarna utan för de andra medlemmarna i redaktionen. Vidare sade han att redaktionen isolerat sig, vilket leder till revisionism, samt att han själv inte utsetts av medlemmarna i Clarté.”

Denna maoistiska självkritik mottogs, utan att någon drog på munnen, nådigt av mötet.

Ingen bestrider att demonstrationer i kampen mot imperialismen, den amerikanska aggressionen i Vietnam, den otillräckliga u-hjälpen och den grekiska fascistjuntan är nödvändiga, men Clartés omogna entusiasm för den kinesiska kulturrevolutionen leder även i detta sammanhang till tragikomiska konsekvenser. I ett protokoll rörande den 28 okt. i fjol berättas:

”Kommittén för Greklands demokrati ordnade möte och demonstration. Anmärkningsvärt var hur byråkraterna Hans Göran Franck, Lennart Geijer m fl reagerade då majoriteten av demonstranterna vid Djurgårdsbrunn ville gå mot dels Greklands, dels USAs ambassader. *Ovannämnda figurer skrek hysteriskt* om att gå till Djurgårdsslätten för det hade poliserna lovat att man skulle få. Majoriteten struntade dock blankt i detta och gick åt andra hållet, dvs i riktning mot ambassaderna. Polisen hade full mobilisering med flera hästar. Somliga demonstranter tog sin tillflykt in i en kyrka, där en kyrkovaktmästare gapade att: Vi vill inte ha en massa folk i kyrkan.”

Här finns för en gångs skull en smula humor, som hedrar protokollförelsern, Birgitta Jansson. Men man undrar, hur exempelvis Lennart Geijer, på sin tid en ytterst effektiv och energisk clarteist, känner det, då han utsattes för kulturrevolutionens reaktioner? Detsamma gäller om den övertygade demokraten Hans Göran Franck, kulturrevolutionärernas försvarare inför rätta. Värre är, att spontana aktioner av den typ, som ovan beskrivs direkt fördöms hos Marx och Lenin, av den sistnämnda bl a i polemik mot Rosa Luxemburgs spontanitetsteori.

Lika beklagligt är det, att Clarté numera, precis som Kurt Aspelin förutsade, isolerar sig från alla intellektuella, som inte har Maos tråkiga lilla Röda bok i bakfickan. Kampanjen mot Takman kan till nöds förstås, men ogillandet av kanske inte så leninistiskt-maoistiskt renläriga debattinlägg hållna av Folke Isaksson, Sivar Arnér och andra är ett uttryck för en kulturell isolering, som man måste kalla sorglustig, likaså den självgod kritiken av Göran Therborns *En ny vänster*, låt vara att här finns en del att invända.

⁸ Det författaren här talar om är de som kom att kallas ”rebellerna”, dvs de som i främst Stockholm och Uppsala gjorde uppror och bröt med Clarté (de hade även anhängare i FML-grupperna). Om ”rebellrörelsen”, se [Om rebellrörelsen i Sverige](#) och [Ordförande Mao och vår herres rekryter](#). – Red

Det bästa Clarté kan göra är att återvända till den gamla traditionen och åter bli ett forum för fri socialistisk studentdebatt. Ett sådant behövs, men inte en revolutionär lekstuga. Marxismen får inte urarta till en samling fraser och meningslöst aggressiva attityder.

Snedögdheten måste bortopereras.

Vad kan Mao lära oss?

Ur *Metallarbetaren* nr 37/1970

Förra gången vi gick till val var läget i landet lugnare än nu, men den borgerliga propagandan betydligt mera larmande. Yngve Holmberg för högern, som ännu inte blivit moderat, surrade omkring i helikopter och bjöd väljarna på korv. Wedén i folkpartiet ställde till med amerikanska jippon, unga män i halmhattar, vackra flickor med ballonger. Det var på den borgerliga kanten egentligen bara Hedlund, som behöll sin fryntliga sävlighet. Hans lugn gav utdelning, fastän inte heller han i all sin snusförnuftiga lantlighet kunde hindra den överväldigande socialdemokratiska valsegern.

Annorlunda nu

I år är det på motsatt sätt:

Läget i landet är oroligare än förra gången, vilda strejker vid malmfälten, i Göteborg, Ådalen och annorstädes har upprört stämningen, FNL-grupper krossar glasrutor och kastar ägg, men den borgerliga valpropagandan är lugn, orosbådande lugn. Regimskifte? Nej, nej, det är föga sannolikt. Inte ens Svenska Dagbladet säger sig tro på en liknande överraskning här som i England. Gunnar Helén, den nye folkpartiledaren, står med tårna inåt och blygt sänkta ögon. Nej, nej, man kan inte hoppas på något regimskifte.

Det ligger något skrämmande i denna plötsligt påkomna ödmjukhet. De borgerliga har, som den socialdemokratiske partisekreteraren påpekat; förstått, vad det var som låg bakom arbetarpartiets stora valseger förra gången. Det var rädslan för, att de borgerliga skulle komma till makten, folkmajoritetens berättigade ängslan för ett regimskifte.

Borgarna hoppas på soffan

Nu gäller det för borgarna att inte som förra gången skrämna upp folket.

Kommer väljarna att låta lura sig av denna taktik? Det är knappast troligt, att de borgerliga skulle kunna erövra makten genom överraskning och överrumpling, kort sagt, genom att tyst sitta och kura i sin nya trojanska trähäst.

Folkets flertal skulle betrakta det som en stor olycka om de borgerliga kom i regeringsställning. Det förstår, att det tyder på stor svaghet hos borgerligheten, när den som sitt sista hopp litar till de socialdemokratiska soffliggarna. Vad är det för politik? Vad är det för ynkedom?

Vad skulle hända om borgarna vann?

Det är svårt att se en enda fördel, som arbetarna och löntagarna skulle vinna genom en borgerlig regering, där moderaterna nödvändigtvis måste vara med. Kreditrestriktionerna, som bromsar upp inflationen, skulle minska, prisstegringarna fortsätta, låglöneproblemen bli svårare att lösa, försvaret få mera pengar, strävandena efter ökad företagsdemokrati kvävas, mötes- yttrandefriheten, särskilt när det gäller USA-fientliga demonstrationer, beskäras och olika sociala förmåner efter bästa förmåga naggas i kanten.

Trots detta är det uppenbart, att det förestående valet, det första till den nya enkammarriksdagen, är oerhört ömtåligt Vänsterpartiet-kommunisterna hotas, om de inte kommer upp till 4 procent av väljarna, att mista all riksdagsrepresentation, ifall de nu inte i Norrland

någonstans skulle komma upp till 12 procent och på så sätt få ett norrländskt mandat. På sina håll betraktas det som en olycka, om all opposition från så kallad vänster i riksdagen skulle försvinna. Vad ligger det i detta argument?

Hagnell radikalare än CHH

Så vitt man kan se ingenting. Det finns åtskilliga socialdemokrater, bland dem kan här Hans Hagnell nämnas, vilka företräder en mera konsekvent radikalism än C H Hermansson. Vänsterpartiet-kommunisterna är för övrigt, som själva namnet anger, ett parti, som inte vet om det är fågel eller fisk. Mot vänsterpartigruppen, som bär en löst påsatt socialdemokratisk rävrumpa, står gammalkommunisterna, som ingenting glömt och ingenting lärt och som är en rysk svans, låt vara utan huvud och med mycket liten kropp.

Vad har ett sådant parti för uppgift i svensk politik? Största delen av dess energi går åt till inbördes käbbel mellan vänsterpartister, stalinister och, det gäller det revolterande ungdomsförbundet, maoister. Däremot saknas varje enighet om ett konstruktivt svenskt oppositionsprogram. En konferens har nyligen ägt rum i Stockholm. Man enades där — för vilken gång i ordningen? — om nödvändigheten att hålla samman inför valet. Men om vad? Om en partibeteckning utan gemensamt innehåll? Eller om vad?

Som hålet i kakan

En sådan sammanhållning är inte mera värd än en snäll TV-bild av den kraftlöse C H Hermansson eller en gammaldags rysk fioltruddelutt av Hilding Hagberg. Ryssarna har nyligen satt upp en bröstbild av Stalin som står över dennes grav vid Kremlmuren. Var är kolossalstatyerna från fordom? De trofasta norrländska stalinisterna lever i det förflutna, deras vänsterpartistiska antagonister på det ädla, luftiga hålet i den gamla folkliga rågkakan.

Zäta Höglund liknade på sin tid kommunisterna vid den lilla egyptiska brockfågeln, som under oavbruten fara för livet upphämtar sin näring ur krokodilens gap. Den bilden gäller inte längre för vänsterpartiet-kommunisterna, som inte torde ha mycket att hämta hos ryssarna. Men i stället har — inspirerade av grånade politiska pensionärer som Knut Selander och Nils Holmberg — en liten sekt börjat plocka små riskorn på de kinesiska fälten.

Vad kan Mao lära oss?

Marxist-leninisterna ämnar ställa upp i valet. Det enda bra de hittills lyckats prestera är en doktorsavhandling om revisionisten Edvard Bernstein, författad av en ledande kraft inom rörelsen, Bo Gustafsson. Men man kan på grund av dess standard utgå ifrån, att det nya lilla partiets intellektuella bidrag till Gustafssons kritik skulle kunna rymmas på betydligt mindre än en lillfingersnagel.

Det finns ingen gemenskap ifråga om sociala problem mellan bondelandet Kina med dess begynnande industri och ett högt utvecklat industriland som vårt. Bortsett från enstaka industriella och vetenskapliga topprestationer bärs alltså i Kina jord i korgar av miljontals fattiga armar och det tekniska framsteget i bykommunen representeras på sin höjd av att nytt litet elektriskt pumpverk på risfältet. Vad har vi att lära av Maos Lilla Röda med dess små menlösa, mestadels för en analfabetisk befolkning som högläsning avsedda lärostycken? Vad finns det hos oss i kulturrevolutionen att efterhärma? Ser man saken kallt är maoismen hos oss endast en liten spekulering i blind revolutionär entusiasm.

Bortkastade röster

Naturligtvis inbillar sig inte marxist-leninisterna att de skall få något riksdagsmandat. Vad de eftertraktar är en tom demonstration. Varje röst på dem är för alla, som önskar en reell politik,

bortkastad. Det är enbart enfaldigt att rösta på en revolution, som inte på något sätt är inom synhåll.

I det stundande valet kommer en massa ungdomar för första gången att rösta. De företräder FNL-grupperna och andra liknande riktningar. Att de inte ämnar ge något borgerligt parti sina röster är givet. Finns det någon anledning för dem att stöda socialdemokratin?

Det gör det.

S garanti för frihet

Trots de sammanstötningar mellan radikala ungdomsgrupper och polisen, som ägt rum, utgör socialdemokratin den bästa garantin för mötes- och yttrandefriheten. Inget borgerligt parti vill och inget vänsterparti utom socialdemokraterna kan skydda ungdomsdemonstrationerna. Det är givet, att dessa begär en ännu mera utvidgad demonstrationsrätt än den, som nu existerar. En sådan ligger på linje med den komplettering av polismyndigheterna med lekmanna-element, vilken redan planeras.

Det är också i ungdomarnas intresse, om de tänker efter, att, eftersom en revolution inte är aktuell, gynna en fortsatt reformpolitik. Har den inte gett någonting?

Visst har den det.

Man behöver bara erinra om sjukpenningen, ATP, 7-kronorsavgiften på sjukhusklinikerna, begränsningen av apoteksavgifterna, den höjda värnpliktslönen, den nya skolreformen och demokratiseringen av skolan, studiebidragen vid högre studier, lokaliseringspolitiken och mycket annat. Otillräckliga delreformer? Må så vara, men Rom byggdes inte på en dag.

Benjamin Palme

Så kommer den känsliga utrikespolitiken. Man kritiserar Olof Palme — denne Benjamin bland Europas statschefer — för att han reste till USA. Men för det första var det en privat resa och det var demonstration nog, att han inte gjorde minsta försök att träffa president Nixon, för det andra dolde han inte i USA på något sätt, låt vara att han uttryckte sig sansat, sin skarpa kritik av kriget i Vietnam och inmarschen i Kambodja och för det tredje utgjorde hans framträdanden på presskonferenser i amerikansk TV ett applåderat stöd åt oppositionen i USA. Vad vår utrikespolitik beträffar, så säger det väl nog, att vårt land är det enda i Europa som har en officiell ambassadör i Hanoi. Vad begär man? Skall vi uppträda som de sista dagarnas helige och vägra ha något att göra med alla, som inte i allt rättar sig efter oss och vårt lilla land? Palme reste på officiellt besök till Moskva. Måste han resa ända till Peking för att ungdomarna skall bli nöjda?

Den kloke Marx

Marx varnade, icke blott på sin skeptiska ålderdom utan även i sin ungdom, för fruktlös skenradikalism. År 1850 tog han bestämt avstånd från Willich-Schaffers revolutionära otålighet. De sätter sina idéer över den föreliggande verkligheten, skrev han, de utgår från ideologier i stället för från de verkliga materiella förhållandena, de gör blotta viljan till revolutionens drivkraft.

Sådan fantasifullhet var Marx främmande.

Han varnade också vid flerfaldiga tillfällen ungdomen för att isolera sig från den organiserade arbetarklassens stora massa. Det var där den hade sin stora uppgift att fylla.

Rösta rätt, rösta rött!

Så är det än i dag. Det finns alla skäl i världen för de unga, som nu för första gången utnyttjar sin rösträtt, att inte följa känslomässiga irrbloss utan att i stället lägga sin röst, där den har en

förnuftig mening. De socialdemokratiska ungdomsklubbarna, som vid den senaste kongressen gav prov på så mycken målmedveten och energisk radikalism, bör göra allt, som i deras makt står, för att vid det kommande valet mobilisera olika ungdomsgrupper till att skänka socialdemokratin sin röst. Det är en aktuell politisk målsättning av utomordentlig angelägenhetsgrad.

Fram för ett rätt val! Fram för en stark socialdemokratisk majoritet i vår första enkammarriksdag!

Bakom Maos bamburidå

Ur *Metallarbetaren* nr 12/1975

Vad vill det säga att vara utlandskorrespondent i Kina? Det frågar man sig ängsligt, då skickliga journalister i stora tidningar försäkrar, att sammankallandet av den fjärde nationella folkkongressen, som länge varit på tal, inte för ögonblicket är aktuellt.

Man tror dem utan att blinka och så visar det sig plötsligt, att denna kongress, då de skrev sina reportage, redan ägt rum. Tragikomedin i en sådan nyhetsservice visar, hur ogenomskinlig bamburidån i själva verket är för utlänningar.

Den kinesiska folkkongressen öppnades den 13 jan 1975 i Peking och antog den 17 samma månad en ny författning. Inledningstalare var Chou En-lai. Vilken ställning intar han i dagens Kina? James Reston skriver (i *International Herald Tribune* 27/1):

”Under några månader har premiärminister Chou dragit sig tillbaka från offentligheten. Det har sagts, att han var sjuk. Men det var något underligt, som det föreföll något politiskt med hans förändrade ställning. När till exempel hans nye delegat Teng Hsiao-ping kom till Förenta Nationerna för att träffa statssekreterare Kissinger sistlidna april ville han inte svara på några av Kissingers förfrågningar om Chou.

Kissinger frågade vid detta tillfälle om ett poem, som premiärminister Chou skrivit med anledning av statssekreterarens femtioårsdag, men till och med denna lätt personliga fråga ignorerades.

Chou i husarrest?

Vidare, då Kissinger far till Peking efter Vladivostokmötet med Sovjetunionens Leonid Bresjnev mottogs han och hans hustru Nancy av Chou i vad som sades vara ett sjukhus, men inte verkade så. Till skillnad från tidigare konversationer mellan Kissinger och Chou, vilka varit öppna, filosofiska och långvariga var denna vaksam och kort. Efter en halvtimme antydde Chou plötsligt, att det var tid att gå.”

Det föreföll Kissinger som om han hölls i något slags husarrest. I så fall plockas han numera endast av opportuna skäl och av hänsyn till hans utländska goodwill fram vid högtidliga tillfällen.

Man kan mycket väl tänka sig, att Mao känt sig undanträngd av den förgrundsroll Chou, åtminstone utåt, under många år spelat i kinesisk politik och i varje fall velat minska hans inflytande. Men då uppstår problemet: vilken är numera Maos egen position?

Tidskriften *Newsweek* (numret den 27 jan) drar den slutsatsen av att han inte personligen deltog i folkkongressen, att han nu mist sin auktoritet och endast tjänar som en betydelselös galjonsfigur.

”Om ni frågar mig”, sade en diplomat till *Newsweeks* S Loren Jenkins i Hong Kong, ”så har Mao just fått sin guldlocka och tillsagts hålla sig borta.”

Det förefaller osannolikt. Frågan är bara, hur man skall tolka det faktum, att ett antal politiker — främst då Teng Hsiao-ping, som nu tycks ersätta Chou En-lai — vilken avskedades och skandaliserades under kulturrevolutionen nu beklätts med administrativa nyckelposter. Förklaringen är kanske enkel. Vad man numera vet är, att Mao 1965 höll på att förlora majoriteten i partiets centralkommitté och överhuvud i Peking. Han drog sig tillbaka till Shanghai och startade därifrån den kulturrevolution, med hjälp av vilken han krossade sina medtävlare om makten inom partibyråkratin.

Det skedde i förbund med Lin Piao och armén, som höll de förvildade studenthopar, vilka hetsades mot partibyråkraterna, om ryggen. Sammanhanget är så långt klarlagt av Edgar Snow, Joan Robinson och andra.

Läpparnas bekännelse

Sedan Mao befast sin ställning kom det till en konflikt mellan honom, som ville återuppbygga partiet, och Lin Piao, vilken sökte koncentrera makten hos armén som var honom trogen. Ur denna konflikt utgick Mao som segrare.

Ingenting tyder på att Mao nu skulle mist något av sin auktoritet. De partifunktionärer, som fördrevs från sina poster under oroligheterna 1965-68 och nu återinsätts i ledande ämbeten nödgas, åtminstone med läpparnas bekännelse, hylla Mao och kulturrevolutionen. Den nya författningen verkar också helt tillskuren efter Maos mönster.

Den presenterades på folkkongressen av Chang Chung-chiao, medlem av politbyråns ständiga kommitté, partichef i Shanghai och en av Maos trognaste anhängare under kulturrevolutionen. Denne spelade sålunda samma roll där som en annan kulturrevolutionär från Shanghai, den förhållandevis unge Wang Hung-wen, på den tionde partikongressen 1973, där han hedrades med att föredra de nya partistatuterna. Det är känt, att båda dessa Shanghaipolitiker står Maos hustru Chiang Ching nära.

Den nu antagna författningen skiljer sig på ett markant sätt från den tidigare av år 1954. Denna var påverkad av Stalinkonstitutionen 1936, upprätthöll en folkdemokratisk fasad och hyllade den oföränderliga vänskapen mellan Sovjet och den kinesiska folkrepubliken. I motsats härtill talas nu i inledningen till det nya dokumentet om fortsatt kamp mot den sovjetiska ”socialimperialismen”.

Staten ställes helt under partiets ledning, dess centralkommitté väljer och vrakar regeringsmedlemmarna. Partiets ordförande är samtidigt högste befälhavare över armén, en bestämmelse som redan den, tycker man, vore tillräcklig för att avfärda allt tal om att ordföranden Mao mist sin auktoritet som nonsens.

Presidentämbetet, vars siste innehavare var Maos rival om makten, den år 1966 avsatte Liu Shaochi, avskaffades.

Rätt att strejka

Medborgarnas rätt till protest mot myndigheterna, till att sätta upp väggtidningar, första demonstrationer och att strejka garanteras uttryckligen i en särskild artikel. Chang Chung-chiao framhöll speciellt vid föredragningen, att den införts i författningen på speciell anfordran av Mao. Denne har tydligen med denna paragraf velat legitimera en ny kulturrevolution, om en sådan skulle visa sig påkallad.

Chou En-lai omvaldes till premiärminister. Vad det i praktiken betyder får framtiden utvisa. En av Maos närmaste vänner, Yeh Chien-ying, känd för en skrift om fälttåget 1949, där han inte ens nämner Lin Piao utan tillskriver Mao alla de militära framgångarna, utnämndes till

försvarsminister. Man erinras om, hur Trotskij, den röda arméns skapare, ströks ur den sovjetryska historieskrivningen och ersattes med Stalin.

Ingenting tyder sålunda — trots Newsweeks förhastade förmodanden — på, att Maos maktställning på något sätt rubbats eller sätts ifråga. Betecknande är, att frågan om hans efterträdare inte med ett ord berördes på folkkongressen.

Den nya författningen innebär av allt att döma en betydande konsolidering av Maoregimen. Man fäster sig vid, att tämligen moderata partibyråkrater dominerar i regeringen, under det att radikala partiledare behåller sin framskjutna ställning inom partihierarkin. Man har, åtminstone utåt, funnit ett sätt att samarbeta.

En riktigt säker bild av de politiska förhållandena bakom bamburidån föreligger emellertid knappast.

Högst förbryllande är den öppna famn, med vilken Franz Joseph Strauss, en av de mest reaktionära ledarna för det kristligt-sociala partiet i den tyska förbundsrepubliken, ungefär samtidigt med folkkongressen mottogs av det kinesiska ledarskiktet. Föreningsbandet var naturligtvis fiendskapen mot Sovjetunionen. Det är dock egendomligt, att Kina, som gör anspråk på att företräda den revolutionära tredje världen, så skamlöst, när det passar dess nationella intresse, är villigt att samarbeta med socialismens uppenbara fiender.

De följande artiklarna är ur *Metallarbetaren* nr 45/1975 – av dessa är bara den första skriven av Meurling, men båda har medtagits eftersom de kompletterar varandra.

Hur är förhållandena för de kinesiska arbetarna? Hur sätts lönerna? Finns det en ny arbetsmoral i Kina, annorlunda den i Sverige?

Per Meurling försöker besvara frågorna genom att referera till en artikel av en fransk ekonom.

Robert Björkenwall knyter an till samme ekonom när han beskriver vad han själv såg under sitt Kinabesök.

Har Kina ny arbetsmoral?

av Per Meurling

Till de ovederhäftiga föreställningar vänstern gör sig om Kina hör föreställningen att det där framträtt en ny arbetsmoral, som gärna kontrasteras mot främlingskapet och likgiltigheten för arbetet i de kapitalistiska länderna. Det kan vara av intresse att ta del av, vad en av världens erkända specialister — professor Maurice de Montmollin — har att säga härom. Återkommen från ett studiebesök i Kina diskuterar han frågan i *Le Monde* i våras.

Det första, som frapperade honom, var hur svagt utvecklad servicekadren och den tekniska organisationen inom den kinesiska industrin var. Ett strumpväveri med 1 600 arbetare hade bara 11 tekniker. Zon nummer 5 i Shanghais hamn med 3 200 anställda hade ett tiotal personer på arbetsplaneringsbyrån. Endast på fabriken för tung maskinutrustning i Kanton närmade sig siffrorna vanliga västerländska normer: mer än 100 tekniker på en arbetsstyrka på 5 000. Men förklaringen till storleken av den tekniska servicen här var, att fabriken nästan uteslutande producerade prototyper.

Vilka organiserar då arbetet, om kadreerna är så få? Svaret är, skriver professor de Montmollin, att det är dåligt organiserat. Man litar ständigt till improvisationer, vilka förskönande

framställs som uttryck för ”mässornas” skaparkraft. Kontrollerna försummas. Den främsta vikten läggs vid den ständigt pågående politiska indoktrineringen.

Endast på ett område är de organisatoriska funktionerna tämligen preciserade: det är, när det gäller tekniska innovationer. När det är fråga om en ny produkt eller maskin eller en något så när betydande modifikation av något slag bildas en grupp, kallad trippelunion, bestående av tekniker, tjänstemän och kvalificerade arbetare (”veteraner”), varvid de sistnämnda föreslås av ”massorna”, men förslagen måste godkännas av högre instanser.

Trippelunionen leds av en tekniker och hälften av gruppen utgörs vanligtvis av arbetare. Sådana grupper har att ta ställning till exempelvis införandet av en ny transportkedja, en ny motor i en Dieselfabrik eller en ny lyftkran i Shanghais hamn.

Trippelunionerna är av stor betydelse vid utbildningen av arbetare.

Överflöd av arbetare

Fabriksledningarna erkänner gärna en viss långsamhet i den tekniska utvecklingen, men söker rätta sig efter arbetskraftens utbildning, vilken inte är lika lätt att trola fram som en modern maskin. ”Man möter här även ständiga omsorgen om att inte skapa alltför betydande differenser mellan ett komplicerat maskineri och dess betjänares kompetens”, skriver professor de Montmollin, ”därför föredrar man också att få en ny maskin levererad i lösa delar, så att den måste monteras av dem, som skall använda den i stället för av en grupp specialiserade mekaniker.”

De Montmollin slogs av den överflödiga mängden arbetande på arbetsplatserna. Men så småningom förstod han anledningen. Studenter, tjänstemän och servicepersonal ska arbeta i genomsnitt två dagar per vecka i industrierna och verkstäderna. Det gör att arbetslokalerna ibland är överfulla. På en utgjorde dessa besöksarbetare, då professorn var där, 150 på en arbetsstyrka på 1 000 personer. Som vanligt sköts den politiska aspekten i förgrunden. Det viktiga var inte arbetseffektiviteten utan att klyftan mellan kroppsarbetare och intellektuella undergrävdes.

Dålig säkerhet

I alla fabriker och verkstäderna är säkerhetsanordningar i det närmaste obefintliga och arbetstempot var mycket måttligt. Fördelningen av arbetena var långt ifrån modern.

”I ingen av de besökta fabriker har vi funnit spår av de premier, som före kulturrevolutionen konstituerade de klassiska materiella stimulanser, som anses öka arbetarnas individuella nit. Alla avlöningar är månatliga och oförändrade från den ena månaden till den andra. Det betraktas som en seger över Liu Shao-chis revisionistiska och ekonomistiska linje”, skriver de Montmollin.

Planeringssiffror förekommer, men är i många fall ganska svävande. Professorn skriver:

”Vad händer, då en arbetare eller en grupp icke lyckas motsvara planen eller systematiskt släpar efter? De svar man på denna fråga erhöi refererade alltid till att i sådana fall en kollektiv politisk analys, stödd på kamraternas praktiska tekniska hjälp, var nödvändig. Den roll denna inbördes hjälp, detta utbyte av erfarenheter spelar tillskrives ofta kulturrevolutionens förtjänst. Den avtecknar sig som ett led i kampen mot individualismen. Tillfrågad om en snabbare arbetare än andra erhöi bättre betalt svarade ledningen för emaljeringsfabriken i Sian förvånansvärt nog:

— Nej, det skulle inte vara rättvist, eftersom de enskildas tekniska nivå är olika och i avslutning härtill också arbetsresultaten.”

Ska den kinesiska industrin lyckas förena revolution och produktivitet? Vad kommer den ständiga kampen mot byråkratin, de oavbrutna kraven på en förändrad mentalitet och övertygelsen, att yrkesmedvetandet har sin grund i det politiska medvetandet att ge för resultat?

Professor de Montmollin är mycket försiktig med svaret inte minst därför att han är ur stånd att avgöra hur mycket av de ständiga hänvisningarna till Maos tänkande, som förekommer vid de fabriks- och verkstadsmöten, som kan anses vara äkta och hur mycket som beror på ritual och passiv underordning. En ny arbetsmoral i Kina? De Montmollin säger det inte direkt, men avslutningen, på hans artikel är fylld av frågetecken.

Löneskillnaderna är stora i Kina

Av Robert Björkenwall

Liaoning-provinsens huvudstad Shenyang är en stad med ungefär fyra miljoner innevånare och centrum för Kinas tungindustri.

En mycket viktig roll i det industriella uppsvinget i den stora Liaoning-provinsen har Shenyangs maskinfabrik. Den grundades redan 1937, men fungerade då i huvudsak som reparationsverkstad. Det var inte förrän efter befrielsen från Chiang Kaishek-regimen som Shenyangs maskinfabrik blev en fungerande tillverkningsindustri av tunga maskiner. Det var 1948.

Antalet anställda i Shenyangs maskinindustri är idag 10 600. Av dessa är 1 800 kvinnor, vilket är ett tecken på att den tidigare av den konfucianska moralläran så nedtryckta kinesiska kvinnan börjar accepteras som mannens arbetskamrat och jämlike också inom tungindustrin. Den kinesiska kvinnans situation förefaller att i de flesta avseenden att vara mera jämlik mannens än i de allra flesta nationer i världen.

Shenyangs maskinfabrik består av sju avdelningar. Dessa är uppdelade på tretton tillverkningsverkstäder. I dessa verkstäder tillverkar de anställda olika slag av gruvmaskiner, valsmaskiner och pressar.

Några siffror på hur stort det totala produktionsvärdet är vid fabriken gick inte att få.

Men vissa uppgifter fick vi trots allt vid vårt besök. Under de sju åren efter kulturrevolutionen (1965-67) har den sammanlagda produktionen vid Shenyangs maskinfabrik varit lika stor som under hela tidsperioden mellan 1949-65. Och produktionen ökar varje år med i runda tal 25 procent.

Förmodligen skulle den årliga produktionskapaciteten kunna öka ännu mera om de brister och problem som finns inom vissa delar av kinesisk tungindustri kunde avskaffas. Det gäller då i första hand bristen på tillverkningsmaskiner (maskinparken är så gott som helt av inhemskt, men inte ännu helt igenom fullgott fabrikat), råmaterial av olika slag och en i förhållande till behoven alltför liten lokalyta. Allt detta påverkar produktiviteten.

För närvarande pågår diskussioner mellan arbetarna om hur man med hjälp av olika tekniska förbättringar av den redan befintliga maskinparken ska kunna öka produktiviteten ytterligare. Det gör man i speciella s k tre-i-ett-grupper, dvs arbetare, tekniker och kader (tjänstemän). Dessa grupper har hand om hela den tekniska förnyelsen i en fabrik eller verkstad.

En annan metod man använder sig av är att anordna speciella arbetstävlingar mellan de olika arbetsgrupperna i en verkstad.

I enlighet med den statliga planeringskommissionens femårsplan är den i särklassigt viktigaste uppgiften att producera så mycket som möjligt, genom att lita till egna krafter och med hjälp av inhemsk maskinpark. Arbetarskyddet kommer därför i andra hand på de allra flesta håll.

Även om en försiktig uppvaknande medvetenhet om farorna med en dålig arbetsmiljö också börjar framträda här och var i Kina.

Eller som Wen Tun-chang, ordföranden, i maskinfabrikens fackförening, uttryckte det:

— Vi anser att ledningen inte har tagit tillräckligt fast grepp om skyddsfrågorna på den här arbetsplatsen. Ledningen ställer heller inga krav på oss arbetare att vi ska använda hårda skor (några stålexskor i vår mening finns inte) och skyddsglasögon. Bl a därför så händer det lite drygt 30 svårare olyckor per år här i Shenyangs maskinfabrik.

Att kinesisk industri inte är mer olycksdrabbad än så beror framför allt på den fortfarande tämligen låga arbetstakten som rådet inom som så gott som all industriell verksamhet i Kina idag.

I Kina tillämpas den 8-gradiga löneskalan⁹ när man sätter löner för kroppsarbetare. Dvs man betalar ”var och en efter hans arbetsinsats”. Kadreerna får betalt per månad allt efter placering i deras 26-gradiga löneskala. Så är det också vid Shenyangs maskinfabrik.

I praktiken innebär lönesystemen att löneskillnaderna i Kina är mycket stora, större än vad som t ex är fallet i Sverige idag! En löneskillnad i Kina från lärlingens 19 yuan (1 yuan = 2,37 sv kr) till den kvalificerade ekonomens 300-400 yuan motsvarar i Sverige en bruttolöneskillnad på 2 900 som lägsta lön till en högsta på 20 000 kronor per månad. (Kina har nämligen inga inkomstskatter).

Några kollektiva avtalsförhandlingar i vår mening mellan företagsledningen och fackföreningen förekommer inte i Kina. Lönesättningen sker centralt, på statlig nivå inom ramen för flerårsplaneringen. Därför justeras arbetarnas löner också relativt sällan. Och Kina har ju heller ingen inflation att ta hänsyn till.

Den kinesiska fackföreningsrörelsens viktigaste uppgifter är att under partikommitténs (kommunistpartiets ledande organ på företagsnivå) ledning organisera studier i marxism-leninismen, vara partiets kontaktorganisation med massorna och att tillvarata arbetarnas intressen på arbetarskyddets område.

Facket i Kina är partiets studie- och fritidsorganisation Fackföreningsrörelsen är Kinas enda egentliga massorganisation. Omkring 90 procent av de kinesiska arbetarna är fackligt organiserade. Kinesiska kommunistpartiet (KKP) är däremot elitorganisation med sina omkring 20 miljoner medlemmar. Det motsvarar ca 2,5 procent av den vuxna befolkningen.

Genomsnittsförtjänsten för kroppsarbetare i Shenyangs maskinfabrik är 65 yuan per månad. I allmänhet fordras 15-20 år i yrket innan man erhåller den lönen.

Förutom antal år i yrket så är det yrkesskickligheten och den politiska medvetenheten som avgör hur mycket betalt en arbetare eller kader ska ha.

Arbetstiden inom kinesisk industri är åtta timmar per dag sex dagar i veckan, kontinuerligt 3-skift med ”rullande” fridag. Skiftersättning utgår bara för nattsiftet, och då med 20 fen per natt (ungefär 48 öre).

Normalt utgår ingen betald semesterledighet i Kina. ”Ungkarlar” och de som har familjen boende på annan ort kan dock få ledigt — i allmänhet två veckor — för att besöka sina föräldrar eller sin familj.

En kinesisk arbetare går i pension vid 60 år, kvinnor 55 år. I genomsnitt så utgår 60-70 procent av slutlönen — högsta lönen — i ålderspension. Vissa personer — t ex soldater i Folkets

⁹ Se tabellen nedan – Red

befrielsearmé — som gjort ”speciellt värdefulla insatser för staten” kan dock få mer, ända upp till 100 procent av slutlönen.

I Kina är bostadshyran, vatten- och gasavgiften för ett par sovrum och ett kök (= normal familjebostad) låg — omkring 10-20 yuan per månad. De flesta dagligvaror är också billiga, speciellt livsmedel. Matkostnaderna för en familj på fyra personer är ungefär 20-35 yuan per månad.

Den Åttagradiga Löneskalan

1:a graden:	33,5 yuan/mån (lite drygt det dubbla i svenska pengar)
2:a graden:	39,5 yuan/mån
3:e graden:	46,8 yuan/mån
4:e graden:	54,8 yuan/mån
5:e graden:	64,5 yuan/mån
6:e graden:	76 yuan/mån
7:e graden:	87,5 yuan/mån
8:e graden:	105 yuan/mån

Skifttillägg utgår med 20 fen (ca 48 öre) per skift vid arbete under natten.

Justeringar av lönegraderna bestäms centralt inom ramen för den statliga femårsplaneringen. Senast lönerna justerades var år 1973. Justeringar görs mycket sällan. Det beror bl a på att priserna är stabila i Kina.